

FRI-2G.307-1-AS-05

MUMBLECORE: FEATURE FILMS IN THE DOCUMENTARY AESTHETIC ²⁵

Assist. Prof. Dimiter 'Martin' Genovski, PhD(c)

Faculty: Screen Arts, Department of Film and TV Directing,
National Academy for Theatre and Film Arts, Sofia, Bulgaria
Tel.: +359890-333369
E-mail: martin@genovski.com

***Abstract:** The paper reviews mumblecore's characteristics of a specific art movement in cinema. Born out of the desire of filmmakers lacking a sufficient budget but eager to tell film stories, the movement has successfully developed in the digital age, where filming technology is more accessible than ever. With a major focus on the characters' inner world, told through their everyday lives, the movement appears as an alternative to spectacular blockbuster films. Aiming to create a sense of realism, mumblecore films use the aesthetics of documentary cinema. The main components of these films are the acting and the plot. They are usually made with a very low production budget, making them very suitable for filmmakers in countries with a very limited budget for cinema. At the same time, those films allow an impactful presentation of important social and cultural issues. The mumblecore films found their place on streaming platforms, where they generate high viewership.*

Keywords: Mumblecore, Low-budget films, Film directing approaches, Feature, Documentary.

ВЪВЕДЕНИЕ

Мъмбълкор е течение в независимото кино, възникнало в началото на новото хилядолетие. Характеризира се с натуралистична актьорска игра, включваща импровизации, и заснемане в документална стилистика. Сюжетите се фокусират предимно върху персонажи на възраст между 20-30 години, които се сблъскват с ужасни работни места или проблемни романтични връзки. Произведенията на мъмбълкор са нискобюджетни. Терминът „мъмбълкор“ е въведен през 2005 г. на фестивала South by Southwest (SXSW), когато режисьорите Андрю Буялски (Andrew Bujalski), Джо Суонбърг (Joe Swanberg) и Джей и Марк Дюплас (Jay&Mark Duplass) представят филми със сходни творчески и продукционни характеристики (Bedard, M., 2020). Терминът на английски се изписва като 'mumblecore', съставен е от думите 'mumble' и 'core', което носи смисъла на „мънкащо ядро“. Мъмбълкор произведенията могат да бъдат филми и сериали с драматичен или комедиен характер, но съществуват и творби, които включват елементи на трилър.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Мъмбълкор филмите възникват като алтернатива на творенията на класическото американско филмопроизводство. Течението се пораджда от порива за изява на филмови автори, имащи история, но разполагащи с много ограничени финансови и технически ресурси за реализацията ѝ. Не случайно течението се появява и развива след 2000-та година, когато в кинопроизводството навлизат цифровите технологии и позволяват процеса да се оптимизира като ресурси – цифрови камери и фотоапарати, дигитални устройства за звукозапис, монтажен софтуер, който може да бъде инсталиран и на домашен компютър (Bedard, M., 2020). Характерно за творенията на мъмбълкор е, че се противопоставят на естетиката на филмите, произвеждани от големите холивудски студия. В началото на течението неговите произведения са и в силен тематичен контраст спрямо холивудските филми, но през последните години мейнстрийм заглавията станаха все по-отворени към

²⁵ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 28 октомври 2022 г. в секция Изкуствознание с оригинално заглавие на български език: MUMBLECORE – ИГРАЛНО КИНО С ДОКУМЕНТАЛНИ ИЗРАЗНИ СРЕДСТВА.

„пиперливи“ теми, така че постепенно тази разлика започва да се заличава. Сред обичайните теми на мъмбълкор попадат: интимност, самота, алкохол, наркотици, агресия, депресия, хомосексуализъм. Фокусът винаги е върху вътрешния свят на персонажите в тяхното ежедневно битуване.

В началото мъмбълкор произведенията са изненадващи за масовата американска публика поради своите визия и съдържание, защото дори нискобюджетните американски филми поддържат едно разпознаваемо техническо и визуално ниво, до известна степен шаблонно, поради което отличимо. За европейската публика тези произведения не са толкова шокиращи, защото на Стария континент киното е запазило основните си търсения в историите, които разказва, а не в лустросаната визия, която представя.

Течението има специфики по отношение на производството, естетиката и драматургията. Тези особености могат да бъдат забелязани още в четенията за първи мъмбълкор филм „Смешно Ха Ха“ (Funny Ha Ha – САЩ, 2002) на режисьора Андрю Буялски. Филмът е заснет с бюджет от 30 000 долара, малък екип (около 15 души), използвани са достъпни локации (улици, апартаменти, заведения, без особено одекоряване), няма специфичен реквизит, режисьорът е работил с непопулярни и непрофесионални актьори. Още в този първи мъмбълкор филм се проявява явлението (което после се превръща в характерно за течението), режисьорът да комбинира няколко функции, като в случая Буялски е режисьор, сценарист и монтажист. Естествено, това решение е продуктивно не само от бюджетни съображения, но и от желанието за изразяване на лично авторово светоусещане, характерно за създателите на мъмбълкор произведения.

По отношение на художественото решение на филма „Смешно Ха Ха“ може да се каже, че е опит да превърне зрителя в наблюдател на парчета от действителността; решение, изградено върху принципите на документалното кино, но и повлияно от риалити форматите. Камерата е динамична, филмът е заснет „от ръка“. Много от сцените са решени в дълги кадри, в които камерата проследява персонажа и „в движение“ коригира композицията, без през цялото време кадърът да изглежда перфектно издържан. Работено е с естествено осветление, не са прикрити острите сенки на актьорите, които в класическата американска кинематография биха били сметени за крайно неестетични. Локациите изглеждат ежедневни, захабени, разхвърляни, но по напълно естествен начин, създава се усещането, че влизаме без предупреждение в нечий дом и го заваряваме, без да е подготвен (подреден или почистен). Звукото решение също е реалистично, вярно на средата, в която се развива действието, на моменти доста зашумена. Прави впечатление, че се чуват и „паразитни“ звуци като самолети или сирени в далечината. Не е използвана музика за подсилване на емоционалното въздействие. Актьорската игра е реалистична, на моменти натуралистична, диалогът е напълно естествен и органичен. Много често актьорите говорят „един през друг“, което има силно въздействие върху зрителя – така хората говорят в реалния свят. До голяма степен може да се каже, че актрисата в главната роля Кейт Доленмайер (Kate Dollenmayer) има голяма заслуга за названието на течението, тъй като макар изпълнението ѝ да е реалистично, говорът ѝ е пример за мънкаване, на моменти дори е неразбираем.

Драматургията на филма е типична и за следващите мъмбълкор произведения. Проследява се историята на Марни - момиче, завършило колежа и търсещо себе си. Загубила е предишната си работа, защото е поискала повишение, започва на ново място, но отново се сблъсква с неудовлетворение. Основната линия е посветена на нейния любовен трепет към Алекс - вятърничав симпатяга, който също търси себе си и мястото си в света. Когато изглежда, че нещата между двамата ще се получат, той изненадващо (дори за самия него) се жени за друго момиче. Финалът обаче е отворен и остава зрителите да фантазират как ще продължи историята на Алекс и Марни. Драматургията е базирана върху живота на Марни, ежедневието ѝ, отношенията ѝ с хората около нея, представлява наблюдение на битуването ѝ, а посредством това наблюдение зрителите се потапят във вътрешния ѝ свят.

Всички описани характеристики на „Смешно Ха Ха“ по отношение на производство, естетика и драматургия са основополагащи и определящи облика на следващите мъмбълкор

произведения. За да работи мъмбълкорът, той трябва да буди усещане за достоверност, дори понякога да стига и до натуралистичен показ, трябва да създаде усещане за истинност, зрителят да се чувства сякаш гледа документално, а не игрално произведение. Въздействието на мъмбълкор филмите е пряко свързано с документалния подход при заснемането и изграждането на наратива. Беше споменато, че мъмбълкор филмите са вдъхновени от риалити форматите, границата между документалистика и риалити понякога е малка, но при риалити форматите съдържанието се поднася по-илюстративно, работи на принципа на сензационната и атракцията. От друга страна документалното кино изследва човешката природа в дълбочина. Същото анализиране и наблюдение на човешката същност постигат и добрите филми в мъмбълкор течението. При успешните произведения от течението документалната стилистика не е просто „пришит“ фактор, породен от ниския бюджет, а много силно художествено средство на режисьора, благодарение на което създава усещане за правдивост и което води зрителя през история, в която реципиентът се потапя и забравя, че гледаното е фикция. „Камерата заснема обикновени моменти, като например как хората вечерят или седят и разговарят с приятели.“ (Matt, 2022)

Когато авторите заложат повече на риалити подход, вместо на документален, обичайно създават по-елементаризирано произведение, което остава на повърхността на човешката природа. Въпреки това много такива произведения биват потребявани от младата аудитория в стрийминг платформите. В такъв тип произведения може цели сцени с продължителност от 1-2 минути да показват как персонажът си пише на телефона с друг персонаж и през това време изпитва някакво вълнение. „По същество жанрът е силно повлиян от съвременните форми на дигитално общуване и както стилистиката, така също психологията на героите произтича от доминиращата роля на интернет в съвременната действителност. Именно затова той битува толкова успешно в стрийминг платформите.“ (Донев, А., 2019) Важно е да отбележим, че мъмбълкорът се заражда като алтернатива на американския мейнстрийм, но в дигиталната епоха много такива творби се превръщат в мейнстрийм. Голяма част от тях не надскачат битовото ниво и показват повърхностни истории, които от своя страна осигуряват на зрителите неангажиращо забавление, запълване на свободното време, не изискващо особени размисли.

„Земя на номади“ (Nomadland – САЩ, 2020) отговаря на всички характеристики на мъмбълкор течението и показва как такъв тип произведение може да бъде шедевър, представящ най-нежните, скрити и тайнствени кътчета в човешката душа. Филмът е създаден по документалната книга на Джесика Брудър (Jessica Bruder - Nomadland: Surviving America in the Twenty-First Century), а сценарият е адаптиран от Клои Джао (Chloé Zhao), която също така режисира и монтира филма. Историята проследява ежедневието на особнячката Фърн, зрителите са потопени в наблюдението на нейното битуване.

Филмът, който е в пълен контраст с традиционното холивудско кино, каквото е в своята същност цялото мъмбълкор течение, спечели три награди Оскар – „Най-добър филм“, „Най-добро изпълнение на актриса в главна роля“, „Най-добри режисьорски постижения“. Историята е камерна и е фокусирана върху живота на Фърн, изиграна от Франсис Макдорманд. Любопитно е, че тя и Дейвид Стратърн (David Strathairn) са единствените професионални актьори, всички останали са натуршчици, които представят образи много близки до тях самите, а абсолютно всички играят със съкратени (или производни) варианти на собствените си имена.

Цялата история е разказана през основния персонаж и съответно цялата тежест пада върху актрисата, играеща главната роля, а Макдорманд се справя брилянтно с поверената ѝ задача. Както сме ставали свидетели и от предишните ѝ актьорски изпълнения, тя може изцяло да премахне всяка следа от факта, че е популярна американска актриса и да се потопи толкова дълбоко в образа на обикновена жена, че зрителят напълно да повярва в документалния характер на гледаното произведение. В този филм тя достига най-високото ниво на това си умение. В „Земя на номади“ виждаме множество импровизирани сцени и дълги диалози, които със своя документален характер са безценни, защото представят

личната житейска философия на хората, решили да изоставят типичния начин на живот и да тръгнат на път. Обектите, на които филмът е заснет, са истински и представени напълно реалистично – складовете на гиганта в онлайн доставките Amazon, паркинг за каравани (и цялата мръсотия, която може да бъде намерена на този паркинг). Филмът има експериментален характер, защото Макдорманд е изградила силен образ и е поставена в реалистични ситуации и в комуникация с реални хора. Естествено има предварителна сюжетна линия, но целият екип е бил невероятно гъвкав и отворен към импровизации по време на заснемането (Jolin, D., 2021).

Любопитно е да бъде разгледан един изключително нискобюджетен мъмбълкор, създаден в Норвегия, който не просто се превърна в най-успешния сериал сред норвежката аудитория, не само „върна“ младите зрители към телевизията, но беше адаптиран и в няколко от големите европейски държави, както и в САЩ. Създателката на сериала, която е сценарист и режисьор, Джули Андем (Julie Andem), тогава работеща в обществената телевизия NRK, получава задача да създаде продукцията, предназначена за специфична аудитория - момичета в тинейджърска възраст. В продължение на 6 месеца обикаля Норвегия и провежда интервюта с младежи за темите и събитията, които ги вълнуват. Следва прослушване с повече от 1200 актьори и натуршчици, а след като ги избира, създава финалните версии на персонажите - не само адаптира актьора по ролята, но и ролята по актьора. Тя е режисьор и сценарист на всички 47 епизода, включени в 4-те сезона на сериала в Норвегия, а през 2018-та година адаптира лично сериала в САЩ, като отново е негов сценарист и режисьор.

Проектът се фокусира върху универсални младежки предизвикателства като любов, приятелство, идентичност, натиск от връстници, секс, религия и статус. Действието в SKAM се развива в Осло, Норвегия. Създателите на сериала измислят и прилагат нов подход при дистрибуцията на произведението, като смятат, че именно той ще им помогне да достигнат до младата аудитория – всеки ден в младежкия сайт на телевизията се пуска една сцена в деня и времето на действието в което се развива сцената. Веднъж седмично телевизията излъчва епизод, който е съставен от тези ежедневно публикувани кратки клипове. Резултатът е поредица, която се възприема като много автентична както от норвежките, така и от чуждестранните тинейджъри.

SKAM се превърна в най-популярното предаване на NRK в историята. Норвежкият канал обяви, че сериалът е надминал и много рекорди по гледаемост в онлайн услугата им за стрийминг (Hundersen, M., 2019). Поредицата получи и множество награди.

Всеки сезон носи името на определен персонаж, през когото авторите разказват историята, а през избрания персонаж те имплементират тема, важна за младата аудитория. Първият сезон е посветен на връзките (и самотата), вторият на обсеиите, третият на хомосексуализма, а последният четвърти - на межкултурната идентичност и вътрешната борба в младежите с различен произход.

Голяма част от актьорите дебютират в SKAM, но след това кариерата им се развива. Напълно логично е да бъдат използвани нови лица, защото създателите на сериала искат те да заживеят собствен живот в представите на зрителите, а не да бъдат свързвани с участията им в предишни филми или сериали. Въздействието нямаше да сработи при друг подход и успехът на сериала нямаше да е толкова значим.

Поредицата е реализирана от много малък екип (около 10 души), като много от тях съвместяват по няколко позиции, например за костюмите, грима и косата се грижи един човек. Основното творческо ядро на поредицата са режисьорът и сценарист Джули Андем и продуцентът на дигиталното съдържание Мари Магнус (Mari Magnus).

Сериалът е заснет с динамична камера („от ръка“) в документална стилистика. Използва се предимно естествена светлина. Визията внушава коректна регистрация на реално случващи се събития.

Основните локации са типичните за мъмбълкора – апартаменти (или къщи), училище, заведения. Много от сцените са в екстериор.

По отношение на музикалното оформление сериалът има собствена музикална тема, но се използва предимно популярна музика (която младите слушат).

Решението да се показват накъсани сцени от седмицата на водещия персонаж е запазено във всички епизоди.

Основно изразно средство са диалозите, но макар доста реалистични, а на моменти и натуралистични, те винаги носят нещо допълнително за драматургичното действие.

Актьорското присъствие е органично, напълно реалистично, напомнящо на ежедневно поведение на младите хора.

Създателите на сериала са направили обстойно проучване не само какво вълнува аудиторията, но и през какви канали могат да достигнат до нея. По този начин са успели да спечелят интереса ѝ, а посредством добавените социални послания да я облагородят (поне малко), което трябва да е една от целите на всички аудио-визуални произведения, предназначени за подрастващите.

Беше споменато, че творенията на мъмбълкора обичайно попадат в жанровете драма и комедия, но има и такива, които включват елементи, характерни за трилъра. Такъв пример е шведският мини сериал (6 епизода), финансиран от Netflix - "Плаващи пясъци" (Quicksand – Швеция, 2019). Историята проследява случващото се с Мая, ученичка последна година в стокхолмска гимназия. Действието започва след разстрел в класната ѝ стая. На първо време тя е единствената оцеляла (след това се оказва, че има още един оцелял) и историята е разказана в две времеви линии – настоящето, включващо пребиваването на Мая в ареста и разпитите; минало, пресъздаващо събитията до злочестия ден на разстрела. Поредицата е изпълнена от диаложни сцени (най-вече на разпитите), но те са умело редувани със сцените от миналото, които също имат диалог, но и доста действие, а и добавят визуално разнообразие в иначе еднообразната и доскучаваща среда на ареста. Основният фокус отново е върху интимния свят на Мая и връзката ѝ със Себастиан, отношенията в семействата им, както и връзките с приятелите им. Използван е доста лимитиран брой локации. Камерата е свободна (предимно „от ръка“), има художествено осветление, но на много места е използвана само естествена светлина.

През цялото време историята проследява разследването на извършените убийства в училището в търсене на убиеца, което е типичен мотив в криминалните сериали. Голяма част от популярните в стрийминг платформите скандинавски филми и сериали са с криминална тематика и попадат в така наречения жанр „Nordic Noar“.

Този тип произведения в момента са в своя пик. Преди няколко години Netflix сключи договор за пакет скандинавски сериали, а скоро отвори собствен офис в Швеция. Ефектът не закъсня. През последните 2 години Netflix значително обогати каталога си със скандинавско съдържание, което също е важна стъпка в подкрепа на европейската аудиовизия.

Предишните офиси на компанията бяха сред държавите с най-големи езикови общности в Европа - Амстердам, Мадрид, Берлин, Лондон, Париж и Брюксел. Скандинавският пазар е сравнително малък като брой абонати за компанията (около 4 милиона), но създаваните там произведения са доказали, че се реализират успешно на международния пазар и езиковата бариера не ги спира да достигат до милиони зрители. Според данните, изнесени от Netflix, около две трети от всичките им абонати поне веднъж са гледали съдържание от скандинавския регион (Keslassy, E., 2021). Всичко това говори, че скоро такъв офис може да бъде отворен и на Балканите, стига да докажем, че нашата аудиовизия е способна да надскочи локалния пазар.

ИЗВОДИ

Днешният технологичен свят предлага множество нови възможности на филмовите автори да създават произведения и да общуват с аудиторията. Дигиталните технологии позволяват видеозаснемането, аудиозаписа и обработката на материалите да се извършват с много по-ограничени финансови и човешки ресурси. Онлайн каналите за дистрибуция дават

възможности за достигане на филмовите произведения до милиони зрители. При лимитираните бюджети за филмопроизводство в България, авторите трудно могат да създадат исторически, епични или фентъзи филми. Този тип произведения остават в сферата на американското филмопроизводство. В същото време нискобюджетното кино е доказало своята творческа и културна стойност. Новият свят позволява много повече възможности пред филмовите режисьори да създават качествени произведения, когато са фокусирани върху камерни истории, изследващи вътрешния и външен свят на персонажите. Тези истории имат шанс да останат във времето и да не загубят своята актуалност, когато третираат базови човешки теми.

REFERENCES

Bedard, M., 2020. *What is Mumblecore? An American DIY Film Movement*. USA: Studio Blinder. URL: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-mumblecore-film-movement/> (Accessed on 25.09.2022).

Donev, A., 2019. *Independent cinema – from Edison to Netflix*. Sofia: Fun Tasy (**Оригинално заглавие:** Донеv, А., 2019. „Независимите в киното – от Едисон до Нетфликс“. София; Издателство „Фън Тези“).

Gundersen, M., 2019. *Why Norway's Skam Was So Great*. Norway: Life in Norway. URL: <https://www.lifeinnorway.net/skam-norway/> (Accessed on 25.09.2022).

Jolin, D., 2021. *'Nomadland' producers explain how the unorthodox project came together*. USA: Screen Daily. URL: <https://www.screendaily.com/features/nomadland-producers-explain-how-the-unorthodox-project-came-together/5158545.article> (Accessed on 25.09.2022).

Keslassy, E., 2021. *Netflix Launches Nordic Office in Sweden*. USA: Variety. URL: <https://variety.com/2021/digital/global/netflix-nordic-office-sweden-1234962502/> (Accessed on 25.09.2022).

Matt, 2020. *What is Mumblecore? Complete Guide To The Genre With Examples*. USA: Filmmaking Lifestyle. URL: <https://filmlifestyle.com/what-is-mumblecore/> (Accessed on 25.09.2022).